

Kaj so tedaj te „Kriesnice?“ Prva od 50 kresnic ali pesem razlaga nam dvoji pomen te besede: Kadar pred Ivanjem (23. junija) Slaveni žgejo kres, iskricice se dvigajo proti nebu, kjer oživé ter se k zemlji vračajo kot kresnice, da „svetlucajo“ kraj živih plotov. Takošen kres je pesnikovo srce:

U sreču mi evo kriesa,
Do vieka ga neugasih,
Skaču iskre put nebesah,
A moji su to uzdasi.

A te iskre, to plamanje
Kada pjesnik tvoj uzdiše,
Vilino mi uz bajanje
U pjesme se pretvoriše. *)

Ti zdihljeji pesnikovi izvirajo iz treh vrelčin; ena je ljubezen do divojke, ktere mu ni dosodila osoda; druga je ljubezen do naroda, s katerim bravec soznanja pesnik, da bi ga ljubile in hladile mu skeleče rane; na tretjo spadajo nezgode, ki tarejo osebo pesnikovo, tedaj osebne pesmi.

Vse te tri rane pesnikove pa vendar dobivajo glavni značaj po ljubezni do naroda; una divojka le toliko mu je mila, ker je pravi izgled ženske rodoljubnosti; ljubezen do naroda rani mu srce, ker vidi, kako krasni, njemu tako natanko znani narod zavoljo nesloge ne stoji dobro, kakor bi želelo srce pesnikovo, in tudi nezgode, „ki mu tarejo duhá“, temveč ga pekó, ker narodu svojemu ne more biti od koristi, kakor bi želel. O vseh teh zadevah zložil je pesnik z vvodno vred 51 pesem; vsaka ima šest kitic (štrof) sestavljenih iz štirih vrst po osem zlogov.

Razloživši tako glavni namen in obseg in zunanji lik prekrasnih teh pesem, naj sledi obširneje razlaganje ene in druge vrste, in ker je pesem osebne vrste najmanje, ter je pesnik osebnim svojim, rekel bi, privatnim ranam le malo dal prostora, bodemo najprvleje govorili o teh, zatem še le poredoma o ljubezni do divojke in najposled o narodnosti.

V vrsto osebno računamo pesmi: 24. 32. 38. 41. 45. — Ni vsem ljudém po volji, da pesmi pojem; pravijo, da s tem le tratim čas; in vendar:

Mnogo putah pri toj radnji
Zoru zlatu ja prevarim,
Da nebude rod mi zadnji,
Buditi si ga pjesmom marim.

U nevolji, u nesgodah
Bojske svaku pjesmu gradim,
Rad bi dobro svog narodu
Zauj' se mučim, bogoradim . . .

Nije, nije pjevat lasno;
A i nije pravo znati,
Što je više men' opasno,
Diku ljubiti, il pjevati. (p. 24.) **)

To mi je temveč težko, ker je osoda moja žalostna (p. 32); rojen sem le za težavo, vsega sem grenkega že okusil; rodbina mi je pomrla, ter sem ostal kot drevo „okresano“ (okleščeno); kar sem izdelal dobrega, drugi so imeli zaslugo in plačo; še celó véliki zastopnik naroda pozabil je mene; tudi danes se žalostim, ker

Tužan rod mi složan nije.]

Stanovališče v zeleni gori (p. 38) moje je prav pesniško, fantazija moja mi ga kinči s kristali in zlatom; biser visi o javoru, dragi kamen o boru; vrela mu žu-

*) ugasih = ugasil sem; put = proti; uzdah, uzdišem, zdihljaj, zdihujem; Vilin od Vila; bajati v Štajeru znana beseda „zaubern“; pretvoriti, premeniti; uz = kraj, poleg.

**) Radnja, raditi, delo, delati; prevarim, ogoljufati; rod = narod; marim = maram, želim; bojske = boječ se; bogoradim = prosim kot božec; lasno = lahko; opasno = nevarno; dika = draga, drugači = slava.

boré kraj grmečka; golobi pobirajo mi biser, labudi me vozé, jeleni nosé; al v hiši žalost, ker mi „dike“ ni v njem. — Kraj vse te lepote, srce mi je otožno, da ne morem vživati lepot v Zagrebu, ter biti v društvu prijateljskem, da me v delovanju podbadajo i srce mi razveseljujejo. — Tako (p. 45.) dan in noč se misli, kako bi mogel biti srečen, kako bi, ko bi obogatel, podpiral umetnosti in izvrstne glave narodne.

(Dalje prihodnjič.)

Národnost in katoliška cerkev.

S tem nadpisom so česki „Narodni Listy“ 18. okt. l. l. priobčili važen članek, ki je tako mirno in dostojno pisan, da se mu vidi, da ga ni rodila domišljija, temuč djanske potrebe, ktere spadajo v kolo občnega presojevanja, toraj tudi „Novice“ posnetek iz njih svojim bravcem tu-le podajo.

„Narod. Listy“ sprva obžalujejo, da sta se cerkvena glavarja na Českem in Marskem pri slovesnostih v Velehradu in Karolinem dolu ne le očividno ogibala vsake narodne strani, temuč še prepovedala vsako národno slovesnost. Dalje pišejo tako-le: „Jako nas žali, ko vidimo, kako drugi narodi, pri nas zlasti Nemci, svoje národne prvake povzdigujejo, zgodovinske spomine in nade brez vsake ovére svetu postavljajo na ogled, tako, da mnogokrat segajo še celó čez avstrijske meje, med tem ko se do zobca opazuje vsaka stopinjica našega narodnega življenja, pretehtuje vsaka naša beseda, in še celó národne naše pesmi se sodijo tako, da bi bile Avstrii sovražne in njeni vladi! Še bolj grenko pa nam je to, ako celó glavarji cerkveni o narodnih zadevah postopajo tako, klanjaje se nasprotnim nameram in zato hvale pričakovaje od one stranke, ktera ravno zdaj zvonec nosi v politiki. Da je bila cerkev zoper zedinjenje národne slovesnosti s cerkveno v Karolinem dolu, se je s tem sicer zeló prikupila dunajskemu časništvu, narodnim zadevam sovražnemu, ni pa ravnala tako, kakor je po naših mislih pristojno njenemu poklicu, ker je žalila še celó nje, kterim se še ni zbudila národna zavest. Na sto tisoč je vrelo našega naroda v Velehrad, tudi duhovnov je bilo tje kaj prišlo na stotine; toda vse to navdušenje je trla neka mrzlota, izvirajoča od tod, da sta cerkvena glavarja, ki res da nista ovirala slovesnosti, védla se pa vendar prav po hanaškem pregovoru: „I nu kdež to musí bét, tak to musí bét“, to je, „kar že mora biti, naj pa bo.“

Po naših mislih bi morala cerkev, ki jo narod v resnici visoko spoštuje, pobožni narodov čut utrjati in zviševati z národnim čutom njegovim; toraj nas silno boli, ako se cerkev druží stranki, ki natolcuje národne naše slovesnosti. Ravnanje, národni zavesti nasprotno, bo težko težko kdaj rodilo dobrega sadú, in o tem ravnanji se bo pripovedovalo vsigdar, kadar se bo govorilo o slovesnosti najsvetejših cerkvenih in národnih naših spominov. Praški in olomuški vladika sta bila zoper národno slovesnost menda zato, da bi se bila ognila vsacega politiškega ozira; al ravno s tem sta preočitno stregla tisti stranki, ktera si tako močno prizadeva, da bi cerkev nič ne vedila od národnosti. Pomota je, ako kdo misli, da so cerkvene zadeve same za-sé, da niso v nobeni zvezi z národovimi zadevami. Zgodovina kaže, da cerkev in njeni blagri so vselej bili in vselej bodo v največi nevarnosti ondi, kjer njeni zastopniki niso umeli ediniti jih z národovimi.

Veliko tacih ljudi je, ki ne morejo umeti, da národne stranke, zlasti v Avstrii pri nas, visoko spoštujejo duhovščino, in kterim se nemogoče zdí, da se svobodne prizadeve ujemajo s cerkvenimi, — da! nahajajo se celó ljudje, ki te stranke pitajo s priljub-

ljeno jim besedo: „ultramontancev“, to je, farških zagorjancev, — al ravno s tem ti ljudje le kažejo, da ne poznajo národnega življenja posamnih narodov. Kratek pogled v zgodovino slehernega podučí, da je duhovščina Slovanom bila vse drugačne važnosti, kakor drugim narodom. Kdor Slovana meri o tem z nemškim merílo, kaže očitno, da ne pozna ne naroda, ne čutja njegovega; „ptujec je v Izraelu.“ Slovani so bili cerkvi vselej zvesti otroci, da se le cerkev ni kazala sovražna pravičnim narodnim prizadevam, ali da le narod ni bil premoten in zapeljan po ptujem upljivu; duhovščina jim je bila zmiraj kot tehten národný živelj visoko v číslu, in je spoštovanje, ljubezen in svojo veljavo zgubila le ondi, kjer je bila nezvesta svojemu prirojenemu poklicu. Beri zgodovino Slovanov, pa se boš tega prepričal. Novejši časi v tem niso nič kaj veliko spremenili, in ako hočemo soditi po sedanjosti, moramo naravnost reči, da je veljavo naše duhovščine in splošne cerkvene razmere tako visoko povzdignilo ravno to, da se je duhovščina ustopila na stran narodovo. Je li ta resnica škofijstvu še neznaná?

Nikdar nikoli nam pa ni še bilo na misli, da bi duhovščina morala biti „politična agitatorca“, — toda med obnašo, pravičnemu narodnemu prizadevanju sovražno, in pa med „fanatičnim agitiranjem“ je neka sreda, kjer bi mi radi, da bi stala duhovščina, in ta sreda („zlata skleda“) je, skrbeti, da se narodni blagor npravno veže z blagrom cerkve, to je, da duhovščina po npravnem narodnem prizadevanju pospešuje cerkveni svoj blagor. Tega pa ne more nikdar nikoli storiti, kdor se že od daleč ogiblje národnosti, ker ravno s tem stalo spodbija cerkveni koristi. Kakor države ne ravnajo pametno, če se ustavljajo upravičenemu národnemu razvitku svojih narodov, ravno tako se cerkev ne smé odtegovati prizadevam, s kterimi so v najtesnejši zvezi svetinje njene.“

Zivljenjepisne črtice.

France Malavašič.

(Konec.)

Ostal je v Gradcu le dve leti. Ker se je jelo pa pogostoma v Ljubljani od izdaje „Novic“ govoriti, ga ni imel na Štajarskem ostanka več, in popihal jo je pred časom v Ljubljano pa dal pravdoslovju slovó, da bi se „Novic“ vdeleževal. Ko je kranjska kmetijska družba leta 1843 po posebnem prizadetji nadvojvoda Ivana pravico, „Novice“ izdajati, dosegla, in vredništvo tajniku svojemu gospodu dr. J. Bleiweis-u izročila, je na predlog gospoda doktorja najéla F. Malavašič-a za predstavljavca. O tisti dóbi namreč so se pisatelji slovenski kaj poredkoma nahajali; bili so tako rekoč bele vrane; treba je tedaj bilo mnogo tvarine iz družih jezikov predstavljati in ravno za to delo je bil Malavašič kakor nalašč. Toda tudi pri tem opravilu ni ostal.*) Mati njegova in sestre mu jamejo očitati, kaj da misli, da pri nobenem poslu ne ostane dolgo. To očitanje ga je tako peklo, da misli, prav ali ne prav, k finančni straži potegniti, od česar ga je bil k sreči njegov zvesti prijatelj B. odvrnil. Gosp. B. pride nekega dné kmali po 11. k njemu na Žabjek. Potrka na duri, in ne dobí ga oglasa iz sobice. Stopi k materi njegovi, ki je ravno kruh v peč vsajala, in jo popraša: „Mati! ni Franceljna domá?“ „Pač, domá je domá!“ — mu prijazna odgovori: „Le

pojte notri gosp. B., menda se ravno napravlja za vèn.“ Gospod B. v sobico stopivši pregovori: „Dober dan Francelj, vès zamišljen me še slišal nisi, ko sem potrkal na duri, kam pa, kakor vidim, si za odhod napravljen, če smem vprašati, kam si namenjen, kam greš? — „H finančnemu komisarju Kr.“ „Kaj imaš pri njem opraviti?“ — ga B. radoveden popraša. „E kaj! — Že vsega sem se naveličal; že marsikaj sem počel, in nič mi ni šlo, kakor bi bil rad. Še to bom poskusil; bom le vidil, ali bo šlo ali ne.“ In zdaj se mu je Malavašič vsega natanko spovedal, kam gré in po kaj. B. mu v besedo seže in pravi: „Nikar Francelj! to je služba le v veliki sili, tebi po mojih mislih tega ni treba: lej pri materi imaš stanovanje in jéd, kaj češ več? Za obleko že tū in tam kak krajcar ujameš. Poslušaj me: ali bi ne bilo pametnije, če bi se ti kirurgije poprijel; v treh letih dovršiš zdravniške šole, po teh napraviš izpraševanja in si sam svoj gospod; nisi na nobeno stran posebno navezan, in če si srečen, imaš lep zaslužek in živel boš lahko. Ubogaj, boš vidil da bo prav; izbi si sanje iz glave, pojdi k dr. Č., posvetovaj se zastran tega ž njim, on je previden mož, pojde ti gotovo na roko. Pusti v nemar sedanje misli, ubogaj me, boš vidil, da ne bo napačno!“ — „Hvala, dragi moj! skoraj bi djal, da si mi kamen od srca odvalil. Tvoj svét mi je všeč; počakaj malo, bom pa mater poklical, kaj bodo k temu rekli.“ Mati njegova vesela vse na mah potrdi, da le Francelj nje domá ostane. In komur je M. ta nasvèt razodel, vsak ga je potrdil.

In ko se je zdravniška šola v bolnišnici v jeseni leta 1845 v Ljubljani začela, stopi Malavašič va-njo. Sprvega mu niso sicer nekteri predmeti te učilnice posebno dopadali; al ker vidi, da zná na tem poti najprej h kruhu priti, se jih sčasoma pridno loti, posebno vesel, da so mu bili profesorji tako prijazni. Tako so mu tri šolske leta, kakor spomladanska megla, naglo pretekle. Po dovršeni teoretiki v zdravniških šolah v letu 1848 se je poprijel praktike v bolnišnici medicinskega razdelka, da bi se do dobrega izuril v zdraviloznanstvu in popred dovršil svojo nalogo, napravil je čez nekoliko časa ostro preskušnjo in diplom kirurga dobil.

Ker je pa ravno o tej dóbi deželno poglavarstvo prestavljavca cesarskih postav in ukazov v slovenski jezik za kranjsko deželo potrebovalo, je bil razpis te službe voda na Malavašičev mlin. On prosi za to službo, ktera je izprva 50 gld. mesečne plače donášala, od leta 1861 donáša pa le po 20 gold. To službo je Malavašič dobil in jo opravljal do svoje smrti, ktera ga je 28. dan prosenca l. l. 1863 v 45. letu v neizrečeno žalost zapuščene vdove in dveh hčeri zadela.

Da je bil Malavašič izvrsten pesnik, mi ni treba posebej praviti, dovolj je, da ga pesmi pojó, pa le škoda, da jih je precej nenatisnjenih že pred smrtjo nekemu Slovanu, vdova njegova meni, nekemu Hrvatu, posodil, od kterih pa zdaj ni ne sluha ne duha. Želeti bi bilo, da jih, kdor jih ima, vdovi nazaj pošlje, da jih prijatli rajncega Malavašiča na dan spravijo in zgube rešijo.

Razun pesem je ranjki tudi v prestavi naslednje zabavne in podučne bukve spisal:

1. Jozafat, kraljevi sin iz Indije. Iz pisem Kr. Šmida. V Ljubljani 1840.
2. Genovefa. Povest iz starih časov. Iz pisem Kr. Šmida. V Ljubljani 1841.
3. Timotej in Filemon. Iz pisem Kr. Šmida. V Ljubljani 1842.
4. Erazem iz Jame. Povest iz 15. stoletja. V Ljubljani 1845.
5. Zlata vas. Podučna in kratkočasna povest. V Ljubljani 1849.

*) Vendar se je gospod Malavašič poslednje leta svojega življenja zopet pridno vdeleževal „Novic“, kterim vedno ostane v blagem spominu. Vred.